

Cun «Passins» en il nov onn da scola

La nova fibla fa ina bun'impresiun

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

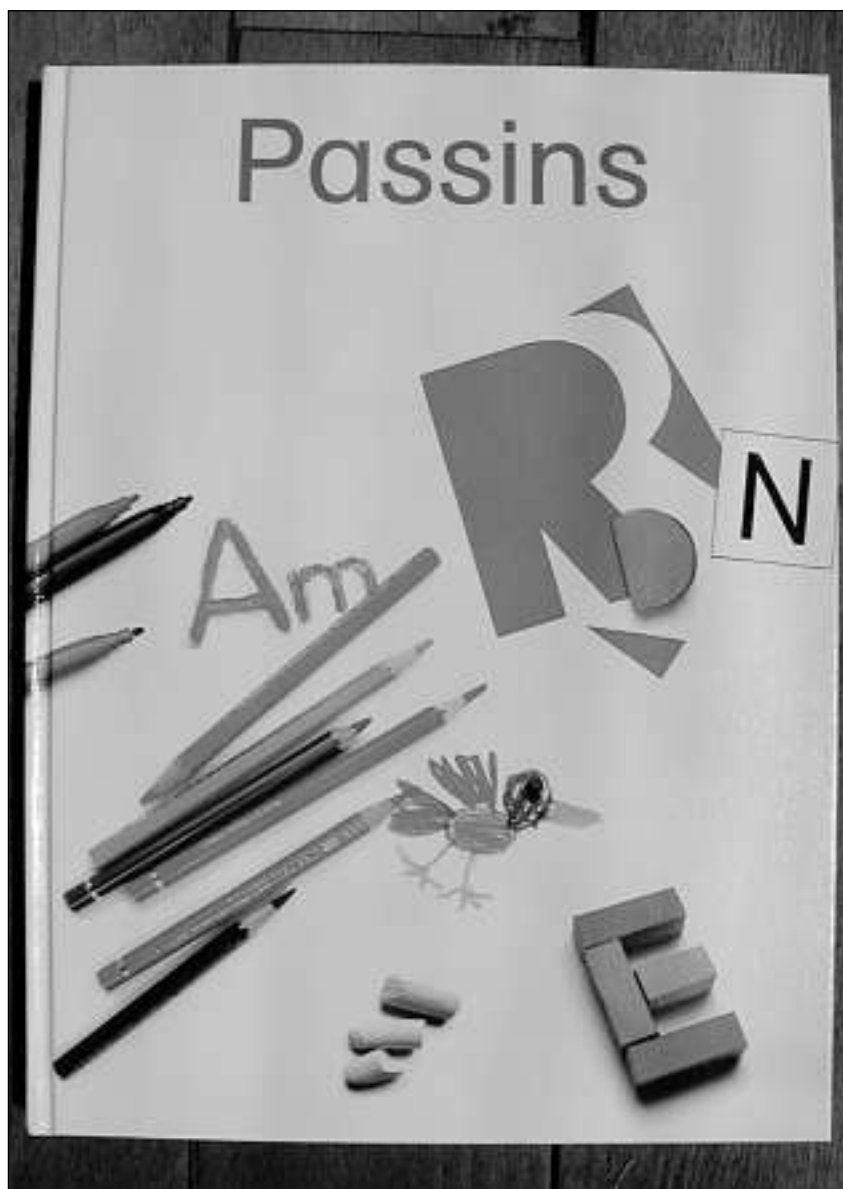
■ **Il pli gugent faschess ins anc ina giada l'emprima classa, sch'ins tegnan enten maun «Passins». Igl è la nova fibla per ils uffants ch'empredan uss da leger e da scriver cun rumantsch grischun.** Avant paucs dis han ils scolasts da las 23 vischnancas da pilot retschavì la fibla cun ils quals els instrueschan ils scolarets d'emprima classa. Igl emprim di da scola na vegn betg sulet per ils uffants ad esser in eveniment che fa sguzia en il venter. Era ils scolasts fan in nov pass. Els mussan als uffants da scriver e da leger en rumantsch grischun – ina lingua da scrittira ch'els han emprindì en curs. Ils blers scolasts n'han anc betg tanta rutina cun rumantsch grischun. Perquai èsi impurtant che la nova fibla è in bun med d'instrucziuns che gida tant ils uffants sco era ils scolasts.

L'emprima impresiun da la nova fibla è fitg buna. Las illustraziuns dad *Annalis Vieli-Gritti* fan gust. Ins sa dumonda forsà cun in zitg scuidanza: «Pertge n'avain nus pli baud betg era gi in tal cudesch?»

Ils bustabs

L'emprim bustab en la fibla è il «I/i». Suentar suondan «L/l», «A/a», «N/n», «E/e», «T/t» etc. Plinvant è allegada a la fibla ina tabella da suns cun la quala ils scolars pon probabel già svelto experimentar da scriver.

En la segunda mesadad dal cudesch suondan ils suns pli cumplitgads sco «Sch/sch» «Gli/gli» «Stg/stg». Era cun il «X/x» fan ils uffants enconuschientscha. Lez bustab empredan els gist d'enconuscher cun in comic dad Asterix. Ils bustabs «Ü/ü», «Ö/ö» ed «Ä/ä» vegnan era tractads, malgrà ch'els n'existan betg en rumantsch grischun. Ma en ils nums locas sco Lü, il Spöl u La Rōsa inscuntran ins sa chapescha vinavant quests bustabs.

Il meglier èsi d'empredar cun pass pitschens. Perquai ha l'emprima fibla en rumantsch grischun forsà num «Passins».

FOTO C. CADRUVI

Jon Janett e Julia Jacomet

Interessant è d'observar cun tge plets che la fibla lavura. Tar il «E/e» èsi, sco bunamain en tuttas fiblas dal mund, igl elephant che gida da memorisar il vocal ensemen cun il bustab. Ma tar il «J/j» han ins tschernì ina schliaziun rumantscha per

famigliarisar ils uffants cun quest sun: numnadamain *Jon Janett* da Sent che fa gugent judo e *Julia Jacomet* che abita a Mompé-Tujetsch.

Per empredar il «Stg/stg» dastgan ils scolars ir a la tshertga da «Il stgazi dal rustg Ristgatut». Cun in plan da tsher-

tgari il stgazi nodan ils scolars tras la «mar stgetta», mitschan da la «bestga furiosa» e ston sa mudregiar tras la «pali da las mustgas».

Poesias en rumantsch grischun

En l'ultima part da la fibla chattan ins ina partida poesias, versets ed intginas paraulas. Qua in verset ch'ins ha transponì dal sursilvan e che tuna era bain en rumantsch grischun: «La damaun / latg e paun. / A mezdi / bulzani. / E la saira tshaina / buglia dad avaina.» En quest stil han ins adattà ina ritscha da versets ch'ins ha prendì ord differentas fiblas u cudeschs da poesias.

Auters texts èn vegnids scrits aposta per «Passins». *Giusep Caduff* ha contribuì in ciclus da poesias cun las quatter stagions.

Intginas paginas èn deditgadas a poesias e versets dals idioms. In exempel: «Minch'iffaunt scriver so / sch'el scriver po / scu ch'el scriver so.»

Vallesa, Balamburg, Tschanüf

Cun la fibla fan ils scolars gist ina spasegiada culturala tras l'entir chantun.

L'istorgia da Nadal en la fibla è illustrada cun maletgs da la baselgia da Ziràn. Il pictogram per il bustab «Ü/ü» consista da la siluetta da la claustra da Müstair. I vegn raquintà istorgias da Selina Chönz, da «La plumpa striunada» e da «Tredeschin».

La fibla sa sprovon adina da far dievertant da la cultura grischuna e sco era da la cultura internaziunala, per exempel cun duvvar nums rumantschs sco Onna, Ursin, Duri e Chasper e dasperas nums da moda sco Tim, Nico ed Alina.

In auter exempel: Suentar la tshertga dal stgazi (descritta sura) legian ils uffants era insatge dal stgazi dad Ali Baba e da stgazi ord legendas grischunas: «Il stgazi dal chastè da Tschanüf a Ramosch», «Il stgazi en il bigl da la ruina da Balamburg en Val Schons» e «Il stgazi da l'alp Vallesa da Sumvitg».

En la nova fibla datti pia ina massa d'empredar per ils scolars d'emprima e segunda classa – e schizunt per creschids.

Passins / Fibla (per emprima e segunda classa). Chasa editura per meds d'instrucziun. 128 paginas. 33.90 francs. Cuira 2007.

Ils auturs, ils artists e tshuncanta uffants

La fibla è vegnida concepida e scritta d'ina gruppa da project sut la batgetta da *Giancarlo Conrad*. Collavrà han *Giusep Caduff-Gadola*, *Telgia Juon* e *Giuliana Mall-Clavuot*.

Per las illustraziuns segna *Annalis Vieli-Gritti* da Razèn ed ils pictograms ha *Linus Flepp* da Mustér fatg. Ch'igl è in vair tshaffen da sfegliar las paginas è probabel d'engraziar a quests dus artists ma era a l'atelier per grafica *Konrad Kunz*.

Plinavant chattan ins singuls maletgs dad Alois Carigiet, *Peter Haas* u da *Constant Könz*. Radund ventg persunas han contribuì fotografias da

l'entir chantun, e da radund tshuncanta uffants han mess a disposiziun maletgs u collavrà sin in'otra moda.

Cun passins e passuns sur puntinas e munts alerts per la nova scuverta sco splerins tras sgurdins vi e là qua e là siador cun egliada averta.

Questa pitschna poesia stat a l'entschatta da la fibla. Tgi che ha scrit ella n'è betg inditgà.